

HORVÁTH (EÖ) TAMÁS
Így veszünk el mindnyájan

Négy nap is beletelt, mire Sextus előkerült. Fáradt volt, piszkos, elhanyagolt. Látszott: napok óta nem evett. Mint akit valamely szörnyű csapás ért, s képtelen túllépni rajta.

Összerezent, mikor ráköszöntünk. Azt hitte, érte jöttünk, s nem hozzá.

„Bocsássatok meg. Azt hittem, a lictorok.”

Nemigen értettük. Művelt, kellemes modorú fiatalember volt. Olyan, aki szívesen időzik az élet napos oldalán. S közben mindig megérzi pontosan, hol a határ, mit nem léphet át.

Fürdőbe cipeltük, kocsmába. Feltűnően szabódott, s mi nem bírtuk ezt felfogni. Azelőtt együtt voltunk sülvé-főve. S ha nem is lubickoltunk a jóban, egy-két mártózás, csobbanás azért jólesett. „Megtalálnak ügyis”, hajtogatta.

A Városban tombolt a késő tavasz. A zord, hűvös tél viszonylag hamar elvonult. Úgy lehet, túlságosan is korán. S minket, ifjakat nem igazán zavart, hogy a földek hetek óta nem láttak esőt. Édes, fűszeres illatok keringtek a levegőben. Kissé túlságosan is édesek, fűszeresek. A bujaság, az émelygés határán. A haruspexek forró, kíméletlen nyarat jövendőltek a madarak röptéből, kivégzett bűnözők emésztőrendszeréből.

„Mille Quindecimus konzul lakomájára voltam hivatalos, kezdte a történetét. Ismertem őt futólag, bírtam is felé egy ajánlással. Valamikor, nem is régen, foglalkoztatott az ötlet, hogy a kliensei közé tartozzam. Ilyenkor nincs olyan, hogy valaki túl sokat fogyaszt. A bor azért van, hogy vedeljék, az étek, hogy kiokádják. Nem akartam ott, a nagy nyilvánosság előtt könnyíteni magamon, bár a többség így tett.

Éppen szabadultam gyomromnak feleslegétől odakint, amikor éreztem, hogy valaki teljes erőből az ülepembe markol. Amúgy sem kedvelem az efféle közeledést. De most, hogy hányás közben zavartak meg, otromba, aljas sértésnek vettem. Fel sem mértem jószerével: fordulásból ütöttem. A konzult terítettem le.

Ő is erősem felöntött már a garatra. Azt hebegte-vartyogta, hogy félreértés az egész. És hogy semmiképp sem lesz hálátlan, ha készségesnek mutatkozom.

Ám annyira felhergeltem magamat (és ittam is jócskán), hogy semmiképp sem voltam hajlandó kőtélnék állni. Cifra, válogatott gorombaságokat vágtam a fejéhez.

Amaz sem bírta türtőztetni magát. (Önuralmának maradékát is kimosta belőle a borital.) Azt ordibálta, hogy keservesen megfizetek. Lennék még jó fiú, de akkor késő lesz már. Nagyon késő...”

A május lassanként kora nyárba hajlott. A friss szelemekről ilyenkor kezd lepattogni a zománc. Ilyenkor döbbenünk rá, hogy ugyanahhoz a csípőhöz, bokához, kebelhez kettő, három, akárhány név is rendelhető. A lakomákon ugyanazok az ízek cserélődnek tetszés szerint. Úgyszólván csak ganét és vizeletet nem kóstoltunk még. Habár... Fürdőben, amfiteátrumban, nyilvánosházban. A telet vártuk. Hogy jó majd fagygyal, vacogtató széllel, s Rómában derékig ér a hó.

„Kialussza magát, és elfelejti az egészet.”

„Csak hiszed. Vigintimus esete nincs meg?”

Megvolt. Úgy fél évnek előtte tőle eredt a híresztelés: Mille Quindecimus kenőpénzt fogadott el. (Máskülönben: ki nem?) Egy hét sem telt bele, nála termettek a lictorok. Arra sem hagytak neki időt, hogy orvosáért üzenjen. Ők maguk vágták át a csuklóján az eret. A falat is lerágta kinyájában, míg elvérzett. Amúgy izgága, kötekedő alaknak ismertük. És az értesülései sem mindig állták meg a helyüket.

„Akkor kérj tőle elnézést. Félreértés az egész. Jócskán kiütötted magadat, és nem bírtad azonosítani, kinek zavarasz be egyet. És hát, hogy továbbra is készséggel állsz a rendelkezésére.”

„Mi a bajod?”

„Ezt a tiszteletkört meg kell futni. Ne hidd, hogy megúszhatod elégtétel nélkül. Fel kell kínálnod neki valamit cserébe a bántatlanságodért.”

„De én nem vagyok homokos! Elhányom magamat, ha egy másik férfi a vállamra, a derekamra vagy a valagamra rakja a tenyerét.”

Magunk sem láttunk egészen tisztán ebben a kérdésben. Valahogyan elfogadhatónak tűnt számunkra, ha két férfi... Vagy két nő... Egyszer ki lehet próbálni mindent. A kisebbségek persze háborogtak. A zsidók leginkább. Meg a többi ilyen-olyan szekta. De hát nekik is illik tudomásul venni: befogadó társadalom vagyunk.

„Ez esetben nem zárhatjuk ki azt a lehetőséget sem, hogy mégiscsak végre kell hajtani. Ha nincs megfelelő orvosod, tudunk neked szerezni egyet. Gyakor-

latilag fájdalommentesen végzi el. Beülsz a forró fürdőbe, összehozunk neked egy rohadt nagy lakomat. Étel, ital, lányok. Amit csak akarsz. A költségek miatt ne fájjon a fejed. Észre sem veszed, és már odaát vagy.”

„Nem fogjátok fel, ti tompaagyúak, hogy nem szeretnék meghalni?” Kiabált szinte. „Nem kell az átszédülés az Alvilágba nagy eszem-izsom és a fuvo-lás lányok cicázása közepette. Ha vén volnék, roska-tag, talán másképp állnék az egészhez, de fiatal va-gyok, és jogom van jobb sorsot óhajtani.”

Nyüzsgött, hullámozott körülöttünk a tiritarka nép-ség. Vörös hajú, kék szemű óriások, húsos, lapított orruak, húzott szeműek mind azon lihegték, hogy a Város, az Urbs gyermekeként jegyezze őket. És mi, tősgyökeres latiumiak, ha megkukultunk, sem tud-tuk pontosan összerakni, kinek-minek a fiai volnánk.

„Van egy áthidaló megoldás, de az nagyon nem fog tetszeni neked. Eltűnni innét. Felszívódni, mint-ha soha nem is lettél volna. Nem csomagolsz, úgy-szólván semmit sem viszel magaddal azon kívül, amit viselsz. Pénzt is csak annyit, hogy éhen ne vesz-szél. Keresel egy minél távolabbi provinciát, ahol értenek még valamennyire latinul. Vagy görögül. És nem nyafogsz, ha sem fürdőt, sem színházat nem lelsz új lakóhelyeden.”

„Látom, nem fogtátok fel egészen. Szörnyeteg ez a Város. Húsunkat zabálja, vérünket vedeli. A gyö-nyör, amivel kecsgetet, szertefoszlik pillanatok alatt. Vagy meg sem érkezik. A káprázatért, üres ígérete-kért törjük össze magunkat. És mégis: belepusztul-nánk, ha arra ébrednénk egy napon: nem lesz több belőle. Akár az ital vagy a kockajáték. Tudjuk, hogy egyszer nyomorultul fogjuk végezni miatta. Ám ar-ról, hogy végleg megválnunk tőle, hallani sem aka-runk.

Próbáltatok már huzamosabb időre leszakadni a Városról? Nagyjából négy-öt napig tart ki a romlat-lan vidéki élet legendája. Aztán mintha viszketni kezdene. Nem a honvágy. Tudjuk: a sóvárgás, ami piszkál minket: szennyes, szaga van. És hogy ment-hetetlenül elpatkolunk miatta. Azt hiszem, nincs szá-munkra menekvés.”

Nem, nem az ilyen-olyan népek beözönlése volt a leg-súlyosabb gond, hanem az, hogy senki sem tudta, mit várunk magunktól valójában. Mi több: foglalkozni sem nagyon kívántunk az efféle kellemetlen kérdé-sekkel.

Persze, sokakat nyugtalanított, hogy mindenféle ferde szemű, barna bőrű, szőke és veres hajú embe-rek talpálnak a Via Appián.

Valójában mindenütt jelen voltak. Ott ültek a sze-nátusban, irányították a hadsereget, és a legkelen-dőbb áruk forgalmát ők bonyolították.

Némelyek számára ez kifejezetten bájosnak tűnt. A kavargás. A sokszínűség. A nőknek különösen. Mind szőke, kékszemű vagy épp sötétbőrűt igyeke-zett fogni magának.

Azok persze értették is, nem is e fene nagy érdek-lődést. A bizonytalanságot érzékelhették leginkább. És hogy jó darabig lehet még háborítatlanul lavíroz-ni. Ki nem mondta senki, de mindnyájan ugyanazt gondoltuk: az idő nekik dolgozik.

Máskülönben bőség mindenfelé. Északról a prém és a borostyánkő, keletről a fűszer s délről az arany. Persze: csurrant-cseppent a provinciáknak, oppidu-moknak is. De a kövérje itt, a Birodalom szívében cserélt gazdát.

A Városnak illett volna boldognak lennie.

Nem hagyott minket cserben a valóságérzékünk, ez biztos. Egyszerűen nem volt kedvünk foglalkozni vele. Tisztában voltunk azzal, hogy ha csak egy napi járásra eltávolodunk a Várostól, elpusztulunk, mivel az már barbár vidék.

Amúgy mindenki, aki számított, vásárolt magá-nak kis nyaralót, tusculanumot vidéken. És persze egyik ámulatból a másikba estek, hogy jó, itt is em-berek élnek. Rómaiak, akárcsak ők, habár helyel-közzel furcsán ejtik a szavakat. Van egy jókora ak-centusuk, no. De ez is annyira cuki!

Nem fért a fejükbe, hogyan élhetnek ezek la-komák, rendszeres cirkuszi játékok nélkül. Persze, a poéták édig magasztalják egyszerűségüket, tiszta erkölcsüket, de máskülönben ezt senki nem vette komolyan.

Mint ahogyan áldó vagy épp büntető isteneink-vel sem tudtunk igazán mit kezdeni. Elharsogtuk ne-vüket naponta több tucatszor, magunkra pártfogást, elleneinkre rontást óhajtván. És sejtettük: semmi sem fog történni. Állt ugyanez az egyéb halhatatlanokra is. Minden második sarkon egy-egy templom, szentély vagy csak a tiszteletükre emelt szobor.

Akár az egészen kicsiny gyermekek: sem tegnap, sem holnap nem ért fel az eszméletünkig.

Egyébiránt nem létezett eset, amely titokban ma-radhatott volna. Mindenki tudta, kit, milyen ügyben, mekkora összeggel vesztegettek meg. Ki kinek a fe-

leségével, fiával, rabszolgájával szűri össze a levelet, mely alkalommal, kinek a társaságában tette magát tökéletesen lehetetlenné. Mindezt anélkül, hogy bármiféle álláspontra helyezkedtünk volna. Nem komiszásból. Hanem azért, mert el nem bírtuk képzelni, hogy vannak helyes és téves utak.

S aki régmúlt idők nagyságát lobogtatta, azt körberöhögték egyszerűen. „Mégis, mit akar ez az öskövület? Hát nem veszi észre, hogy lemaradt menthetetlenül?”

Az idegenek, a betelepülők pedig egyre inkább természetesnek vették, hogy őket sem kötik a szabályok. Törzsüktől, fajtájuktól eltávolodtak már, de a beolvadás nem mindig sikeredett egészen. Olykor még a rómaiaknál is rómaiabbak igyekeztek lenni. Pontatlan beszédüket, hivalkodó öltözködésüket majmolta boldog-boldogtalan. Nem is számított igazán, akinek ismeretségi körében nem fordult elő egy perzsa, teuton avagy núbiai.

Mind a tudatában voltunk: ez a történet csak rosszúl végződhet. Előbb vagy utóbb, de belakják hazánkat. Kitérnak minket hivatalainkból, otthonainkból. Birodalmibb lesznek a birodalmiaknál, és mi, bennszülöttek leshetünk csak, futhatunk a szekér után.

Késő tavasz volt. Avagy kora nyár. Mézes-fűszeres illatok úsztak a levegőben. Az motoszkált bennünk: túl szép ez nekünk. Túl édes.

Negyed- vagy ötödnapra kapta kézhez Sextus Mille Quindecimus levelét.

„Nagyra becsült ifjú barátom!

Mire ezen írást olvasod, az én otthonom már az Árnyak Birodalma lesz. Egészen megbízható forrásból értesültem, hogy ma alkonyattájt keresnek fel a halálos ítélettel. Mit vétettem: fogalmam sincs, de azt hiszem: teljesen mindegy. Útjában vagyok valakinek, aki hatalmasabb nálam.

Megfordult már a fejemben, hogy nem várom be az Imperátor hivatalnokait, egyfajta önkéntes száműzetésbe vonulok. Rádöbentem: betegek vagyok e Városnak, e Birodalomnak, mint oly sokan.

Megkövetlek ama rossz emlékü este miatt. Nyilván: mértéktelenül éltem a hígítatlan borral. Amúgy nem vonzódom a fiatal fiúk iránt. Lényegében mindenféle természetellenes hajlam idegen tőlem. A tivornyák, kicsapongások is fárasztanak jobbra.

Nem vagytok romlatlanok, de talán elég erősek ahhoz, hogy hátatokat mögé hajtsátok e beteg korszakot. Látjuk, érzékeljük, mekkora a baj. De semmi re-

mény rá, hogy szóljunk, cselekedjünk. S nem azért, mert csalárdok, buják volnánk. Hanem mert igazából nem akarunk már győzni. Sem győzni, sem túlélni.

Eljátszadotam a gondolattal: szembeszállni a császári paranccsal. Nincs búcsúlakoma, forró fürdő, átélkezés a nemlétebe. Felvenni a harcot: döfjenek le, ha ők az erősebbek. Vagy legalább szemük láttára dőlni kardomba. Kevés vagyok hozzá. Puhány. Ez a szörnyű igazság.

Ne féljetez magatok mögött hagyni e boldogtalan kort. Bárki bármit mond: minden alapítás a semmiből indul. Hét dombot, folyót bárhol találhat az emberfia. Akinek küldetése van, a pusztaságba, járhatatlan sziklafalakra is emelhet várost.

Csaló, buja, erőszakos, mohó istenségek rendezik a világ sorsát. Születnek, megalkottatnak, s létük mégis örökkéig tart. Mi jogon hajtanak alá bennünket, mulandókat a mélységes Alvilágba? Ami kultusz volt valaha, mostanra csak véres kutyakomédia, cirkuszi látványosság.

A lakomát – az utolsót – magától értetődően meg kell rendeznem. Ha másképp cselekszem, nevemnek, híremnek ártok vele. (Orvosom bármelyik percben betoppanhat.) Határozottan kérlek: maradj távol. Nem akarhatom, hogy akár Te, akár bárki a társaid közül részese legyen e szörnyű, mámorteli elmúlásnak. Új földbe vessetek, ha új termést akartok.

Neveteket is hagyjátok el. Az Új Hazában, az Új Városban úgysem lesz kire hivatkozni. Csak az a tiétek, mit vérrel-verítékkal, foggal-körömmel összekapartok. Az sem teljes bizonyossággal. Az Alapítás Esztendeje újraszámolják. Egy sorból indultok barbárokkal, rabszolgákkal.

(Összerezzenek, valahányszor lépteiket hallok a kertkapu felől. Az orvos! A lictorok! Nem, mégsem szeretnék elmenni innét! Rettenetes, siralmas hely a Hadész. Mi jogon sajátították ki maguknak az istenek az Olümposzt? Ha léteznek egyáltalán... Ugyanakkor életben maradni sincs olyan nagy kedvem.)

Nem az a hiba, hogy túl sokat kívántunk, hanem hogy túl keveset. Madár- és béljósaink, pontifexek mire alapozzák megfellebbezhetetlen jövődöléseiket? Kik súgnak nekik? A vérszomjas, parázna és csalárd istenségek?

Ne keressetek új mítoszokat. Akinek feje fölött összeér az ég, az magától lesz mesévé, énekké. Innét kezdve teljesen mindegy, hogy szirtre, folyó völgybe vagy hadiutak találkozására épül az Új Város. Ahol valóság van, ott minden van.

Leginkább az bánt, hogy meg nem érhetem az Új Alapítást. Ha a dolgok természetes rendje szerint halnék, feltehetőleg akkor sem. Mert a Birodalomnak vége, az kétségtelen. De hogy utána semmi se következzen, olyan nincs.

És nem mindegy, ki böki le az ásót a pusztaságban: itt és most. A gyengeség mindnyájunknak ott van a tényvonalában: a tiédben, társaidéban. Meg nem szabadulsz tőle egyhamar. Úgy lehet, sohasem. Amit tehetsz, annyi csak, hogy tudomásul vedd jelenvalóságát életedben. Ám a fő helyre nem ülteted.

Azt tartják, hogy az emberfia az utolsó pillanatban olyan testi örömet él át, mint amelyet ölekezés közben. Mitől lehet, hogy mégis borzadva gondolkodok eme percekre? Miért szeretnék csak még egy napot, órát kialakni a sorstól? Boldogok, kiket készületlenül ér a vég.”

Néhány hétre rá ismét eltűnt Sextus. Ezúttal végleg.

Beszélik, fényes nappal, mindenki szeme láttára belekötött valami barbárba. Az idegen (északi, ázsiai?) jószerevével nem is tudta mire vélni a hirtelen indulatot. Mi több: egy fejjel magasabb lehetett társunknál. (Ha Sextus volt egyáltalán.) Kezdetben nem vette komolyan a tolakodó ifjút, igyekezett lerázni magáról. Ám az egyre jobban elveszítette önuralmát. Nemcsak szóval, tetteleg is támadott. A barbár feltehetőleg nem látta előre, mekkorát tud ütni. Holttest persze nem került elő.

Lábra kelt olyan híresztelés is, miszerint végleg hátat fordított a haldokló Városnak, kivonult. Felszámolta minden vagyontárgyát, azon vásárolt magának birtokot valahol messze. Északon. Keleten. Nyugaton. Maga köré gyűjtötte a helybelieket, és valami közösségfélét igyekeznek összekalapálni. Ezt nyilván addig lehet játszani, amíg a hatóságnak szemet nem szúr. De mostanság gyakorlatilag minden kiesik a látóköréből.

Az utolsó időkben amúgy is kivonta magát szinte minden nyilvános eseményből. Lemondta a vacsora-

Ismeretlen honvéd

meghívásokat, került a közfürdőt, az amfiteátrumokat. Boldogabb időkben azt mondtuk volna rá: beteg, elvadult, elhagyta valahol a józan esztét.

Késő tavasz volt, vagy kora nyár talán. A kerti virágok ilyenkor hagyják el szirmukat. Ez együtt jár az illatok tobzódásával. A szárazföld belsejében megrekednek a túl édes, túl fűszeres illatok, és az embernek az jár az eszébe, hogy valami még sincs rendben evvel a tengersok gyönyörrel.

Persze, akadtak, akik látni vélték azután is. Legionáriusként, amint egy csapat újoncot képzett ki. Elszántnak tűnt és fegyelmezettnek, mintha soha nem tartozott volna az aranyifjúsághoz. Földművesként, gazdaként. Káposztát, répát, tököt cipelt kis kézi kocsiján. Kézművesként, hajósként, hivatalnokként. Ott, ahol lehetett még szedegetni a Birodalom morzsáit.

A Város igyekezett boldognak lenni.